

MAGDALENA PRZYBYSZ-STAWSKA

 [HTTPS://ORCID.ORG/0000-0001-5868-6840](https://orcid.org/0000-0001-5868-6840)
MAGDALENA.PRZYBYSZ-STAWSKA@UNI.LODZ.PLUniwersytet Łódzki
Wydział Fiolologiczny
Katedra Informatologii Bibliologii

Świat gdzie indziej? Magazyn „Kultura Wsi. Ludzie, Wydarzenia, Przemiany” w latach 2014–2016¹

*World somewhere else? Magazine
“Kultura Wsi. Ludzie. Wydarzenia. Przemiany”
in 2014–2016*

Streszczenie: W artykule podjęto próbę prezentacji magazynu „Kultura Wsi. Ludzie. Wydarzenia. Przemiany” i przyporządkowania go do określonego typu prasy. Przeanalizowano zawartość periodyku pod kątem założonych przez redakcję funkcji. W badaniach dążono również do uchwycenia wizerunku współczesnej wsi polskiej, wyłaniającego się z tekstów zamieszczonych na łamach pisma. Starano się także odpowiedzieć na pytanie dotyczące przyczyn upadku tytułu.

Słowa kluczowe: wieś, kultura ludowa, kultura chłopska, „Kultura Wsi”, Centralna Biblioteka Rolnicza im. Michała Oczapowskiego

Summary: The paper attempts to present the magazine „Kultura Wsi. Ludzie. Wydarzenia. Przemiany” and its assignment to a specific type of press. The content of the journal was analyzed in terms of the functions assumed by the editors. The research also sought to capture the image of the modern Polish village, appearing from

¹ W tekście w bardzo niewielkim stopniu wykorzystano materiał przedstawiony w ramach prezentacji przygotowanej przez autorkę niniejszego artykułu na potrzeby konferencji (*Media o wsi. Media na wsi*, Warszawa 2 v 2017). Jednocześnie autorka opracowania składa podziękowania Pracownikom Centralnej Biblioteki Rolniczej im. M. Oczapowskiego w Warszawie za życzliwość i pomoc w dotarciu do (brakujących w innych bibliotekach w Polsce) numerów pisma.

the texts in the magazine. Attempts were also made to answer the question about the reasons for the fall of the title.

Keywords: village, folk culture, peasant culture, „Kultura Wsi”, Central Agricultural Library of Michał Oczapowski

Kultura wiejska to bardzo szerokie pojęcie. Nie jest ona czymś martwym, zaskorupiałym. Podlega takim samym prawom rozwojowym, jak wszystko wokół nas. Kultura wsi to cały system oparty na przywiązaniu do matki ziemi, języka i wiary².

W 2021 r. Narodowy Instytut Kultury i Dziedzictwa Wsi wznowił wydawanie periodyku popularnonaukowego, ukazującego się w latach 2014–2016: „Kultura Wsi. Ludzie, Wydarzenia, Przemiany”. Jak dotąd (luty 2022), ukazały się cztery numery pisma w jego nowej odsłonie³. Nawiązując do tradycji pierwowzoru, doceniając jego walory i znaczenie, redakcja obiecywała przybliżanie wydarzeń, związanych z kulturą wsi, prezentację ludzi, którzy „mogą pochwalić się autentycznym dorobkiem w różnych dziedzinach twórczości”⁴ i sięganie do doświadczeń przeszłości, w tym do dzieł osób w szczególności związanych z kulturą wsi. Zachowano nie tylko zbliżony do poprzedniego zakres tematyczny, ale i podobną do uprzedniej grafikę pisma, ciągłość numerów, zaś nowym redaktorem naczelnym została Elżbieta Osińska-Kassa, wcześniej pełniąca funkcję sekretarza redakcji. Z uwagi na zauważoną i docenioną wartość wydawanego dawniej magazynu i fakt jego reaktywacji, podjęto decyzję, aby w niniejszym artykule przypomnieć wcześniejsze edycje, które stały się inspiracją do kontynuowania misji pisma. Stąd głównym celem badań jest prezentacja magazynu oraz wskazanie realizowanych przezeń funkcji i zadań poprzez odwołanie się do konkretnych treści zamieszczanych na jego łamach. Podjęto również próbę odpowiedzi na pytanie, czy, a jeśli tak, to w jakim stopniu tytuł spełniał wymogi, stawiane tytułom reprezentującym wskazane dalej typy prasy. Starano się także odpowiedzieć na pytanie, jaki obraz współczesnej wsi

2 *O roli kultury w rozwoju wsi*, rozm. z dr. Markiem Sawickim, „Kultura Wsi” [dalej: KW] 2014, nr 1, s. 7.

3 Z uwagi na nowego wydawcę, podtytuł pisma zmieniono na: „Kwartalnik popularnonaukowy Narodowego Instytutu Kultury i Dziedzictwa Wsi”.

4 E. Osińska-Kassa, K. Krajewski, *Od redakcji*, KW 2021, nr 12 (1), s. 3.

wyłania się z tekstów, zamieszczanych na łamach analizowanego magazynu. Czy jest to faktycznie „inny świat, świat gdzie indziej”⁵?

Jak wspomniano, w 2016 r. tytuł przestał się ukazywać, dlatego też następnym celem analizy stała się próba odpowiedzi na kolejne pytanie badawcze: co mogło być przyczyną tego, iż pomimo ambitnych założeń redakcji, tytuł nie znalazł wystarczającego dla swego dalszego istnienia zainteresowania wśród odbiorców? Badaniu poddano wszystkie wydane w latach 2014–2016 numery czasopisma. W celu jak najpełniejszego jego zaprezentowania wykorzystano zasady analizy zawartości prasy, sięgając w sposób naturalny także po metodę statystyczną i metodę historyczną. Kwerendę wstępną wykonano na podstawie bazy Scopus, baz bibliograficznych Biblioteki Narodowej w Warszawie oraz bazy AGRO. Podstawą badawczą stały się przede wszystkim numery archiwalne omawianego periodyku, strona internetowa Centralnej Biblioteki Rolniczej im. Michała Oczapowskiego w Warszawie (CBR), a także publikacje poświęcone czasopismom dla wsi oraz prasie ludowej. Stosując wybrane klucze kategoryzacyjne (temat, zagadnienie, autor, tytuł, elementy dodatkowe) oraz zmienne o charakterze formalnym (rok, numer, strona, dział), zgromadzono w sumie 309 pozycji bibliograficznych, które stały się punktem wyjścia do przygotowania niniejszego opracowania.

Kwestie terminologiczne

Czasopismo będące przedmiotem opracowania należy do grupy periodyków, które trudno jednoznacznie zaklasyfikować. Jak zauważyła Jolanta Dzierżyńska, współcześnie „wobec gwałtownego rozwoju nowych form prasy uprzednio stosowane typologie stopniowo tracą na znaczeniu. Rosnące zainteresowanie mediami elektronicznymi spowodowało, że naukowa refleksja, dotycząca kwestii typologii prasy także jest stopniowo ograniczana”⁶.

Historycznie periodyki, w których podejmowano zagadnienia związane z wsią, nazywano ogólnie *prasą dla ludu*⁷, ale takie stwierdzenie (poza tym,

5 Zob.: R. Sulima, *Spoleczne wyobrażenia wsi na przełomie XX i XXI wieku*, oprac. J. Radziejewicz, KW 2015, nr 6, s. 86–88.

6 J. Dzierżyńska, *Częstochowskie współczesne czasopisma naukowe, fachowe, hobbystyczne i firmowe (1989–2007)*, „Rocznik Bibliologiczno-Prasoznawczy” 2010, t. 2, s. 179.

7 Zob.: *Prasa polska 1864–1918*, red. J. Łojek, Warszawa 1976; I. Turowska-Bar, *Czasopisma o wsi i dla wsi*, Warszawa 1963; J. Szocki, *Polska prasa dla ludu i prasa ludowa w XIX i na początku XX wieku*, „Zeszyty Prasoznawcze” 1995, nr 3–4, s. 80–93; A. Koziółek, *Geneza polskiej prasy ludowej w zaborze rosyjskim*, „Więś i Rolnictwo” 2019, nr 1, s. 107–121. Warto również wspomnieć o seminarium zorganizowanym przez Instytut Rozwoju Wsi i Rolnictwa PAN (4 II 2019), podczas którego A. Koziółek wygłosił

że dziś, z różnych, a oczywistych powodów, jest już nieaktualne wobec współcześnie wydawanych czasopism) budzić może w przypadku wybranego tytułu pewne zastrzeżenia, przede wszystkim z uwagi na jego specyficzną zawartość, rzadko spotykaną we wcześniejszych pismach z tej grupy. Wybrany tytuł można traktować, ze względu na wskazania redakcji, a także z uwagi na zawartość, jako pismo specjalistyczne⁸, popularnonaukowe⁹, społeczno-kulturalne¹⁰, zaś biorąc pod uwagę odbiorcę – przeznaczone dla osób zainteresowanych problematyką związaną z wsią, a zatem adresowane zarówno do jej mieszkańców, jak i tych, którzy zajmują się nią, bez względu na miejsce zamieszkania. Warto, w kontekście dalszych rozważań, przytoczyć definicję pism społeczno-kulturalnych, zaproponowaną przez Ignacego Fiuta:

Przez P[rasę] S[połeczno] K[ulturalną] rozumie się periodyk prezentujący przede wszystkim różne formy kultury, sztuki, myśli społeczno-politycznej i szeroko pojmowanej kultury masowej. Pisma te przedstawiają zarówno elementy „kultury wysokiej”, „kultury narodowej” polskiej i obcej, „kultur regionalnych”, jak i „kultur małych ojczyzn”¹¹.

wykład dotyczący prasy ludowej, wydawanej na terenie Polski od XIX w. do transformacji ustrojowej w Polsce w roku 1989. Materiał dostępny w Internecie: <https://wszechnica.org.pl/wykklad/rozwoj-prasy-dla-ludu-w-xix-i-na-poczatku-xx-wieku/> [dostęp: 12 kwietnia 2021].

- 8 To czasopisma treści specjalnej, które są „zindywidualizowane pod względem tematycznym, obejmują różne dziedziny wiedzy i życia społecznego. Ich istotną cechą wspólną jest specjalizacja w zakresie przekazywanych treści, przeznaczonych dla wąskiego kręgu odbiorców (*Encyklopedia wiedzy o prasie*, red. J. Maślanka, Wrocław–Warszawa–Kraków–Gdańsk 1976, s. 56).
- 9 Zgodnie z definicją, to ogół czasopism „służących uprzystępnianiu wiedzy szerokim kręgom publiczności, w znaczeniu potocznym – czasopisma popularyzujące naukę”. Tamże, s. 50.
- 10 Co ciekawe, w taki też sposób tytuł zaklasyfikowano w zbiorach Biblioteki Narodowej w Warszawie. Zob.: https://katalogi.bn.org.pl/discovery/fulldisplay?docid=alma9910903430105606&context=L&vid=480MNIS_NLOP:480MNIS_NLOP&lang=pl&search_scope=NLOP_IZ_NZ&adaptor=Local%20Search%20Engine&tab=LibraryCatalog&query=any,contains,Kultura%20Wsi%20kwartalnik%20popularnonaukowy&sortby=date_d&facet=frbrgroupid,include,5016098443127578822&offset=0 [dostęp: 5 kwietnia 2021]. Julian Maślanka zalicza prasę społeczno-kulturalną do pism opinii, trudno jednak zaliczyć omawiany tytuł do tej grupy periodyków, opierając się na definicji, zamieszczonej w *Encyklopedii wiedzy o prasie...*, s. 179.
- 11 I. Fiut, *Pisma społeczno-kulturalne w latach 1989–2000*, „Zeszyty Prasoznawcze” 2000, nr 3–4, s. 65.

W tak rozumianą prasę społeczno-kulturalną w dużym stopniu wpisuje się omawiany magazyn, co zostanie wykazane w dalszej części pracy. Z kolei biorąc pod uwagę adresata, należy zastanowić się, jakie treści przyciągnęłyby uwagę czytelnika, mieszkającego na wsi lub związanego z nią w inny sposób (na przykład ze względu na zainteresowania naukowe czy zawodowe, jak choćby w przypadku animatorów kultury, etnografów, socjologów, historyków). Oczywiście, w tym przypadku zależy to w dużym stopniu od typu odbiorcy. Został on częściowo wskazany w *Słowie od redakcji*¹²; jednocześnie na podstawie analizy zebranego materiału podjęto próbę jego dookreślenia.

Zarys dziejów wydawniczych pisma

Pierwszy numer „Kultury Wsi. Ludzi, Wydarzeń, Przemian”, z podtytułem „Kwartalnik popularnonaukowy Centralnej Biblioteki Rolniczej” (dalej: „Kultura Wsi”) ukazał się w kwietniu 2014 r. Okres, w którym zdecydowano się na wydawanie omawianego pisma, został trafnie wybrany. Polska wieś w tym czasie była już w znacznej mierze doceniona ekonomicznie i cywilizacyjnie – nastąpiła więc korzystna koniunktura dla wprowadzenia kultury wiejskiej na wyższy poziom. Był to wyjątkowo rzadki, a jednocześnie fascynujący moment historyczny: wieś nie była już tylko dostarczycielem żywności dla reszty społeczeństwa, a stała się intrygującą alternatywą oferującą istotną przewagę w kontekście ekologii, środowiska czy kwestii społecznych. Fizyczne (geograficzne) oddalenie od ośrodków rozdzielających pracę, dochody, szacunek czy władzę stawało się w modernizującym się społeczeństwie coraz mniejsze, a z drugiej strony wiejski charakter życia na prowincji z obiektu pejoratywnego wartościowania stał się przedmiotem merytorycznego rachunku wszystkich „za” i „przeciw”. Poza odwieczną tendencją migracji ze wsi do miast nastąpiło również zjawisko odwrotne, wyrównujące poziom życia na wsi i w mieście w wielu aspektach, także z punktu widzenia uczestnictwa w kulturze. Dlatego badane czasopismo, ze swoją ambicją wpływania na liderów oraz podnoszenia poziomu kultury, mogło spełnić swoją misję w sposób bardzo efektywny. Czy rzeczywiście tak było, że twórcy pisma chcieli podnieść poziom kulturalny na wsi, bez jednoczesnego zaniku jej ludowego charakteru? Analiza treściowa periodyku pozwoli w dalszej części opracowania odpowiedzieć na to pytanie.

Wydawcą tytułu była Centralna Biblioteka Rolnicza im. Michała Oczapowskiego w Warszawie (CBR). Redaktorem naczelnym pisma został

12 R. Miazek, *Od redakcji*, KW 2014, nr 1, s. 1.

Ryszard Miazek¹³ (numery 1–10, 2014–2016), a następnie Wojciech Petera (numer 11, 2016). Funkcję sekretarza redakcji sprawowała wspomniana wcześniej E. Osińska-Kassa. Zespół redakcyjny stanowili: Eliza Czapska, Longin Kaczanowski, Daniel Kamiński, Teresa Kołakowska, Jan Machynia oraz Aleksandra Szymańska. Wśród współpracowników pisma znaleźli się: Karl Krystian Aegidius, Maria Bikont, Anna Błachucka, Andrzej Buko, Józef Chałasiński, Elżbieta Czechowicz, Piotr Dahling, Daria Galant, Janusz Gmitruk, Justyna Górską-Streicher, Jan Grad, Robert Jęczeń, Andrzej Kazimierski, Zdzisław Kryściak, Agnieszka Krzemińska, Mieczysław Limanowski, Tomasz Maliszewski, Magda Milczanowska, Violetta Nowakowska, Barbara Olak, Wojciech Petera, Joanna Radzewicz, Sylwester Roszak, Ewa Smuk-Stratenwerth, Paweł Staniurski, Czesław M. Szczepaniak, Joanna Szymańska, Katarzyna Węgrowa oraz Franciszek Ziejka. Stroną graficzną magazynu zajmował się Dominik Wasilewski. Duża liczba współpracowników może oznaczać, że redakcji zależało na poszerzeniu i zróżnicowaniu treści czasopisma, a w konsekwencji na dotarciu do szerszego grona odbiorców. Od numeru piątego w 2014 r. wyznaczono Radę Programową, w skład której powołano „osoby o dużym naukowym i praktycznym doświadczeniu, w zakresie szeroko rozumianej problematyki kultury wsi”¹⁴. Byli to: dr Antoni Bartosz¹⁵, dr Anna Weronika Brzezińska¹⁶, prof. Izabella Bukraba-Rylska¹⁷, prof. Wojciech Burszta¹⁸ (przewodniczący Rady Programowej), dr hab. prof. UAM Jan Grad¹⁹, prof. Jan Górecki²⁰, Ilona Jaroszek²¹, Piotr Kędziorek²², dr Mariusz Kosieradzki²³,

13 Ekonomista i publicysta, w 1992 r. rzecznik prasowy rządu Waldemara Pawlaka, w latach 1993–1996 członek Krajowej Rady Radiofonii i Telewizji, w latach 1996–1998 prezes zarządu Telewizji Polskiej, zaś w latach 2000–2002 prezes zarządu Polskiego Radia. W 2014 r. został odznaczony Krzyżem Oficerskim Orderu Odrodzenia Polski. Zob.: https://pl.wikipedia.org/wiki/Ryszard_Miazek [dostęp: 18 grudnia 2020].

14 R. Miazek, *Od Redakcji*, KW 2014, nr 5, s. [4].

15 Dyrektor Muzeum Etnograficznego w Krakowie.

16 Etnolog, pracownik Instytutu Etnologii i Antropologii Kulturowej UAM.

17 Socjolog, pracownik Instytutu Rozwoju Wsi i Rolnictwa Polskiej Akademii Nauk.

18 Antropolog kultury, pracownik Wydziału Kulturoznawstwa i Filologii SWPS.

19 Kulturoznawca, pracownik Zakładu Badań nad Uczestnictwem w Kulturze UAM.

20 Były rektor Szkoły Głównej Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie.

21 Dyrektor Muzeum Wsi Radomskiej.

22 Zastępca kierownika Radiowego Centrum Kultury Ludowej.

23 Socjolog, dziennikarz, zastępca dyrektora Biura Koordynacji Programowej TVP.

Irena Kotowicz-Borowy²⁴, Adolf Krzemiński²⁵, Małgorzata Orlewicz²⁶, Marian Sołobodowski²⁷, Anna Staniszevska²⁸ i Krzysztof Twardowski²⁹. Taki dobór nazwisk wskazywał wyraźnie nie tylko na określony charakter periodyku, ukierunkowanego przede wszystkim, jak wykazano to już w pierwszym numerze, w Słowie od redakcji, na realizację zamierzonych celów (zob. dalej), ale również gwarantować miał wysoki poziom pisma, nadając mu charakter popularnonaukowy. Grono zarówno teoretyków (etnologów, antropologów kultury, kulturoznawców, socjologów), jak i praktyków (dyrektorów ośrodków kultury, dziennikarzy) zapewnić miało jednocześnie teoretyczny charakter zamieszczanych tekstów i praktyczne spojrzenie na kwestie kulturowe, związane z wsią.

Siedziba wydawcy i redakcji znajdowała się w Warszawie, przy ul. Krakowskie Przedmieście 66. Periodyk drukowano najpierw w Zakładach Graficznych „Taurus” Stanisława Roszkowskiego (numery 1–4, 2014–2015), później w Agencji Reklamowo-Wydawniczej A. Grzegorzycy (numery 5–7, 2015), a następnie w firmie Inter...Test³⁰ (numery 8–11, 2016). Przez cały analizowany okres periodyk wydawany był w nakładzie 1000 egz.³¹, zaś pojedynczy numer, w cenie 15 złotych³², liczył średnio 139 stron³³. Tytuł dostępny był przede wszystkim w prenumeracie, w bibliotekach w Polsce posiadających prawo do egzemplarza obowiązkowego oraz rejestrowany był w bazach danych Biblioteki Narodowej w Warszawie, co sprzyjało jego dokumentacji i (w pewnym stopniu) popularyzacji. Zainteresowani mogli również zapoznać się z zawartością pisma w wypożyczalni CBR w Warszawie. Innych form promocji czasopisma nie stwierdzono. Mankamentem był

24 Socjolog wsi, etnograf, publicystka.

25 Regionalista, poeta, inspektor ds. kultury w delegaturze Urzędu Marszałkowskiego Województwa Mazowieckiego w Radomiu.

26 Wicedyrektor Państwowego Muzeum Etnograficznego w Warszawie.

27 Folklorysta, pracownik Departamentu Kultury, Promocji i Turystyki Urzędu Marszałkowskiego Województwa Mazowieckiego.

28 Sekretarz Zarządu Głównego Stowarzyszenia Twórców Ludowych w Lublinie, prezes łowickiego koła Stowarzyszenia Twórców Kultury.

29 Dyrektor Gminnego Ośrodka Kultury w Karniewie.

30 Pisownia oryginalna.

31 Dane ze stopki redakcyjnej magazynu.

32 Cena ta utrzymała się do ostatniego, wydanego w 2016 r., numeru pisma.

33 Objętość kolejnych numerów kształtowała się w następujący sposób: 154 s. (1/2014), 170 s. (2/2014), 170 s. (3/2014), 104 s. (4/2015), 120 s. (5/2015), 160 s. (6/2015), 144 s. (7/2015), 128 s. (8/2016), 144 s. (9/2016), 128 s. (10/2016), 128 s. (11/2016).

zdecydowanie słaby kolportaż tytułu, co wynikało zapewne z jego niskiego nakładu i braków finansowych wydawcy. Fakt ten powodował również, że magazyn stawał się nierozpoznawalny przez przeciętnego odbiorcę. Było to pewną niekonsekwencją ze strony redakcji, która od numeru pierwszego, określając cele pisma, podkreślała funkcję promocyjną podnoszonych na łamach periodyku wartości. Jednocześnie od początku zdawano sobie sprawę z trudności związanych z wydawaniem magazynu poświęconego wsi. Problemy wynikały zarówno z przyczyn ogólnych, wspólnych dla całego rynku prasowego („Żyjemy w epoce spadającego zainteresowania prasą drukowaną na korzyść mediów elektronicznych”³⁴), jak i z obaw związanych z wydawaniem określonego typu czasopisma („Nie wychodzi natomiast żadne pismo specjalistyczne [dotyczące wsi - przyp. M.P.-S.] o tematyce kulturalnej, gdyż ten profil pisma, z góry niejako skazuje je na niepowodzenie rynkowe”³⁵). Pomimo to podjęto decyzję o przygotowaniu i wydaniu tytułu, który miał wypełnić wspomnianą wyżej lukę. Redakcja pisała:

Założenia ideowe nowego periodyku wywodzimy z przeświadczenia, iż nigdy wcześniej nie zachodziły na wsi zmiany tak gruntowne i głębokie, zarówno w wymiarze produkcyjnym, jak i społecznym. Ich następstwem są także przemiany kulturowe, które chcielibyśmy śledzić i prezentować szerokiej opinii publicznej³⁶.

Wskazywano również na związek wydawcy (czyli CBR), jako placówki naukowej, z Ministerstwem Rolnictwa i Rozwoju Wsi, podkreślając chęć nawiązania do tradycji Państwowego Instytutu Kultury Wsi (dziś: Narodowego Instytutu Kultury i Dziedzictwa Wsi), powołanego, aby „wspierać administrację państwową rekomendacjami w zakresie polityki kulturalnej wobec wsi”³⁷. Warto również przytoczyć i te fragmenty swego *credo* redakcji:

Uważamy, że wieś, pomimo zmieniających się epok ma wciąż specyficzne problemy do rozwiązywania i wymaga odrębnego traktowania. Potrzeba doceniania współczesnych społecznych problemów wsi ujawnia się już na poziomie badań naukowych, które poprzedzać powinny każde przemyślane decyzje państwowe, dotyczące także sfery kultury³⁸.

34 R. Miazek, *Od Redakcji*, KW 2014, nr 1, s. 1.

35 Tamże.

36 Tamże.

37 Tamże.

38 Tamże.

Z profilu naszego pisma wynika, że przedmiotem jego zainteresowania będzie głównie ta część dziedzictwa kultury, która obejmuje jej przejawy odziedziczone po przodkach i przekazywane następnym pokoleniom³⁹.

Cele, jakie w związku z tym redakcja postanowiła realizować, można ująć w następujących punktach:

- prezentowanie przemian kulturowych zachodzących na polskiej wsi, również na tle podobnych zjawisk i procesów w innych krajach;
- przedstawianie problemów kultury nie tylko w jej aspekcie aksjologicznym, ale i praktycznym, poprzez przywoływanie przykładów aktywności poznawczej, twórczej oraz duchowej współczesnych mieszkańców wsi;
- omawianie zmieniającego się oblicza kulturalnego wsi pod wpływem osiągnięć cywilizacyjnych;
- prezentowanie ludzi, którzy mogą pochlubić się dorobkiem w różnych dziedzinach twórczości;
- przywoływanie wybitnych dzieł i myśli ludzi związanych z kulturą wsi;
- odwoływanie się do doświadczeń przeszłości.

Z tak zakreślonych celów wyłoniło się kilka wyraźnie zarysowanych funkcji, które w założeniu redakcji miał spełniać opisywany periodyk. Miał on mieć charakter popularnonaukowy, edukacyjny, informacyjny, kulturalny i promocyjny. Czy faktycznie tak było?

„Strażnik kultury wsi”⁴⁰

Zawartość pisma: analiza jakościowa i ilościowa

Treści drukowane na łamach „Kultury Wsi” pomieszczano w obrębie określonych działów, których zarówno liczba, jak i kolejność, w miarę jak tytuł ewaluował, ulegały nieznacznej zmianie. Poza ostatnim wydaniem (nr 11, 2016) każdy wcześniejszy numer otwierało *Słowo od redakcji* autorstwa R. Miazka. W czasie analizy wyodrębniono następujące działy⁴¹: *Konferencje naukowe; Kultura a Państwo; Listy do redakcji; Ludzie; Nowości muzyczne; Nowości wydawnicze* (nast. *Z działalności i zbiorów CBR*); *Opowiadania i reportaże; Pożegnania; Przeglądy i recenzje; Przemiany; Rodem ze wsi* (nast. *Ze wsi rodem*);

39 J. Cicha-Kuczyńska, *Konwencja UNESCO 2003 w sprawie ochrony niematerialnego dziedzictwa kulturowego*, KW 2014, nr 2, s. 4.

40 Tytuł jednej z publikacji. Zob.: L. Kaczanowski, *Strażnik kultury wsi*, KW 2015, nr 6, s. 40–46.

41 Nazwy działów podano w porządku alfabetycznym, uwzględniając wszystkie, jakie znalazły się na łamach magazynu w badanych latach.

TAB. 1 Gatunki dziennikarskie z liczbą przypisanych doń tekstów na łamach magazynu „Kultura Wsi” w latach 2014–2016

Lp.	Gatunek dziennikarski	Liczba tekstów	
		wartość liczbowa	wartość procentowa
1.	artykuł	59	19,2
2.	wywiad	48	15,6
3.	relacja	43	14,0
4.	recenzja	39	12,7
5.	sylwetka	21	6,8
6.	zapowiedź	15	4,9
7.	wspomnienie	4	1,3
8.	inne*	80	25,5
	Razem	309	100

Uwaga: * W tej kategorii uwzględniono: fragmenty powieści lub innej formy literackiej, opowiadania, wiersze, konkursy, listy do redakcji, słowo wstępne od redakcji, autoklamę i reklamę.

Źródło: badania własne – „Kultura Wsi” 2014–2016.

Studia i Materiały; Tam byliśmy (nast. Tu byliśmy); Twórczość; Wieś na świecie; Wydarzenia (nast. Wydarzenia i informacje kulturalne, nast. Zapowiedzi imprez kulturalnych).

Nazwy działów jasno określały ich zawartość⁴² podporządkowaną treściom związanym z kulturą. Jak wykazała analiza, korzystano z wielu gatunków dziennikarskich, by za ich pomocą przekazać wartości, wskazane w *credo* redakcji. Dużą rolę odgrywały wywiady zamieszczane na łamach pisma, a także prezentacja wybranych sylwetek znanych osób związanych z wsią. Czytelnikowi proponowano również obszerne artykuły problemowe, wysublimowane

42 Poza działem *Rodem ze wsi* (nast. *Ze wsi rodem*), który jakkolwiek zamieszczono jedynie czterokrotnie (6/2015, 7/2015, 10/2016, 11/2016), był interesującym i wartościowym pomysłem redakcji. W tym miejscu magazynu planowano przybliżyć „sylwetki wybitnych postaci wywodzących się ze wsi, którzy identyfikowali się z chłopską kulturą i tym samym współtworzyli jej dorobek”. L. Kaczanowski, *Koryfeusz polskiej literatury*, KW 2015, nr 6, s. 64.

TAB. 2 Najaktywniejsi autorzy „Kultury Wsi” w latach 2014-2016

Lp.	Autor	Liczba publikacji	Gatunek dziennikarski	
1.	Jan Machynia	22	artykuł	10
			recenzja	3
			sylwetka	4
			wywiad	3
			wspomnienie	1
			relacja	1
			recenzja	5
2.	Aleksandra Szymańska	16 w tym 9 publikacji we współautorstwie z Joanną Radziewicz	zapowiedź	5
			relacja	5
			artykuł	1
			wywiady	8
3.	Eliza Czapska	15	relacja	5
			artykuł	1
			wspomnienie	1
4.	Daniel Kamiński	15	sylwetka	7
			artykuł	4
			relacja	3
			recenzja	1
			sylwetka	5
5.	Longin Kaczanowski	13	recenzja	3
			artykuł	3
			relacja	1
			wywiad	1

Źródło: badania własne – „Kultura Wsi” 2014–2016.

recenzje i komentarze. Drukowano też zapowiedzi ważnych, z punktu widzenia redakcji, wydarzeń oraz kalendaria i sprawozdania ich dotyczące. W tabeli nr 1 przedstawiono gatunki dziennikarskie z przypisaną doń liczbą tekstów zamieszczanych na łamach pisma.

Przyglądając się tabeli, można stwierdzić, że najwięcej na łamach omawianego periodyku pojawiło się artykułów (59), zaś następnym najczęściej wykorzystywanym gatunkiem był wywiad (48). Dużą wagę przywiązywano również do informowania czytelników o wydarzeniach kulturalnych i naukowych, związanych z wsią (zapowiedzi i relacje, odpowiednio: 15 i 43). Nie bez znaczenia były recenzje (39). Chętnie przypomniano sylwetki zasłużonych dla wsi osób (21), zamieszczając też wspomnienia o tych, którzy odeszli (4). Dużą grupę stanowi kategoria *inne* (80), w której uwagę zwracają fragmenty wybranych powieści, pamiętników, ale również wiersze tematycznie nawiązujące do historii, kultury i życia wsi. Najaktywniejszych autorów wraz z przypisaną im liczbą publikacji i określeniem uprawianych gatunków dziennikarskich przedstawia tabela nr 2⁴³.

Jak wynika z analizy, najaktywniejszym autorem, który przygotował największą liczbę publikacji, był Jan Machynia (22). Jednakże, jak nierzadko bywa w przypadku innych czasopism, żaden z redaktorów zamieszczających swoje teksty na łamach „Kultury Wsi” nie specjalizował się w jednym, wybranym gatunku dziennikarskim.

„Swego nie znacie”⁴⁴. Artykuły

Artykuły stanowią najliczniejszą grupę tekstów, drukowanych na łamach omawianego magazynu. Drukowano je w każdym numerze pisma. W sumie zaproponowano czytelnikom 59 tego typu tekstów, w tym czterokrotnie były to przedruki z innych czasopism⁴⁵. Najwięcej artykułów (31) znalazło się w dziale *Studia i Materiały*, następnie w obrębie działu *Przemiany* (11), siedmiokrotnie można je było odnaleźć w dziale *Kultura a Państwo*, pięciokrotnie w ramach *Przeglądów i Recenzji*, trzykrotnie na stronach poświęconych *Twórczości* i dwukrotnie w ramach *Wydarzeń*.

43 Pod uwagę wzięto tylko te osoby, które były autorami przynajmniej 10 tekstów zamieszczonych na łamach pisma. Jako kryterium kolejności podawanych nazwisk wybrano liczbę publikacji danego autora, zaczynając od największej. Pominęto w tym przypadku R. Miazka, ze względu na fakt, że 7 z 11 jego tekstów to wynikające z pełnionej funkcji *Słowo od Redakcji*.

44 Tytuł jednej z publikacji. Zob.: A. Biłas, *Swego nie znacie*, KW 2014, nr 1, s. 45–52.

45 Z czasopism: „Doradca” (dwukrotnie: „Kultura Wsi” 2015, nr 6, s. 88–90), „Rada” („Kultura Wsi” 2015, nr 6, s. 90), „Wieś i Rolnictwo” („Kultura Wsi” 2015, nr 6, s. 86–88).

Tematyka artykułów, nierzadko o charakterze problemowym, była bardzo zróżnicowana. Realizując cele i założenia linii programowej, redakcja dbała o przypomnienie historii wsi polskiej i losów jej mieszkańców w przeszłości. Pisano o wsi i sytuacji społeczno-ekonomicznej chłopów na przestrzeni wieków, poruszając ten temat m.in. w tekstach o charakterystycznych tytułach⁴⁶: *Niewolnictwo czy (tylko) poddaństwo chłopów polskich?*, *Odzyskane obywatelstwo chłopów polskich*, „*Niepamięć*” – *pańszczyzna w świadomości współczesnego pokolenia*, *Martyrologia mieszkańców polskiej wsi w okresie II wojny światowej*. Ubolewano nad tym, że dziś wiedza na ten temat jest tylko w niewielkim stopniu znana, zwłaszcza młodemu pokoleniu. Powodem tego stanu rzeczy ma być, zdaniem jednego z autorów periodyku, „przeświadczenie młodzieży, że historia Polski, zwłaszcza sprzed 150 lat jest zjawiskiem tak odległym, że w ich pojęciu nie przydaje się ona w dzisiejszym świecie. A przecież cały czas jesteśmy z historią związani, bowiem w dużej mierze pozwala ona na zrozumienie współczesnych zjawisk społecznych, politycznych i kulturowych”⁴⁷.

W świadomości współczesnych często pokutuje charakterystyczny, a krzywdzący obraz wsi i jej mieszkańców. Społeczne wyobrażenia na ten temat często mają niewiele wspólnego z rzeczywistością, a określenia związane z wsią („wieś”, „chłop”, „rolnik”) nierzadko kojarzą się pejoratywnie. Badacze zajmujący się analizą tego zagadnienia podkreślają, jak przytacza autorka jednego z artykułów, „trwałość negatywnego stereotypu, w myśl którego wieś wciąż uchodzi za środowisko niezbyt «kulturalne», wskutek czego mało kto spoza tego środowiska ma pojęcie o wiejskiej etykietce, konwenansie wioskowym czy o zasadach chłopskiego *savoir-viv-u*”⁴⁸.

Na szczęście jednak, jak przekonują autorzy, sytuacja ta stopniowo zmienia się na lepsze:

Obecnie przymiotnik *chłopski* został przeniesiony ze sfery ideologii i kultury, do strefy konsumpcji, gdzie zyskuje pozytywne waloryzacje, a to może przyczynić się do neutralizacji stereotypu polskiego chłopca. [...] Ekonomiczny aspekt obiegu obrazów świata chłopskiego/wiejskiego w dużym

46 Kolejno, „Kultura Wsi”: J. Grad, *Niewolnictwo czy (tylko) poddaństwo chłopów polskich?*, KW 2015, nr 7, s. 30–36, 37–43; D. Kamiński, „*Niepamięć*” – *pańszczyzna w świadomości współczesnego pokolenia*, KW 2015, nr 5, s. 85–87; L. Kaczanowski, *Martyrologia mieszkańców wsi polskiej w okresie II wojny światowej*, KW 2016, nr 10, s. 22–34.

47 D. Kamiński, „*Niepamięć*” – *pańszczyzna w świadomości współczesnego pokolenia*, KW 2015, nr 5, s. 85.

48 I. Bukraba-Rylska, *O kulturze ludowej – z różnych punktów widzenia*, KW 2014, nr 2, s. 49.

stopniu odnosi się dziś do ekologii, rozumianej jako pewna idea oraz system instytucji, które w oparciu o tę dziedzinę próbują tworzyć emocje związane z odmiennością wiejskiego krajobrazu i sposobu bycia⁴⁹.

Jakkolwiek można dyskutować, czy strefa konsumpcji jest na pewno optymalną płaszczyzną, na której postrzegana powinna być współczesna polska wieś, o tyle trudno nie zgodzić się z tym, że każda próba zmiany krzywdzącego wizerunku polskiej wsi w oczach społeczeństwa jest pozytywnym działaniem.

Warto jednak pamiętać, że – jak zauważa jeden z autorów – niezależnie od odniesień, obraz współczesnej wsi nadal „interpretowany jest jako figura innego świata, świata gdzie indziej”⁵⁰. Czy tak jest naprawdę? Warto przyrzeć się pozostałym, charakterystycznym tekstom, w których autorzy prezentowali wizerunek współczesnej polskiej wsi, kładąc nacisk przede wszystkim na kulturę wiejską.

Wychodząc od ogólnych rozważań o istocie kultury, przypominano, że termin ten ma źródłosłów łaciński (*cultus*) i oznacza uprawę ziemi, a tym samym ma pochodzenie agrarne. Zauważano przy tym, że „wiele wieków musiało jednak upłynąć, aby owym *cultus* objąć również sferę «uprawy» ducha ludzkiego”⁵¹. Chętnie sięgano do historycznych publikacji, podkreślając, że pomimo upływu czasu poruszane wówczas kwestie są aktualne również dzisiaj i że warto je przypomnieć, by „przywracać do debaty publicznej o kulturze język wolny od współczesnych naleciałości wszechobecnego rynku”⁵². Zgadzano się, że⁵³:

Mysząc o kulturze, najczęściej myśli się o kulturze materialnej. Nie bierze się pod uwagę wewnętrznych dyspozycji, które tę kulturę stwarzają. Zapomina się po prostu o wielkiej prawdzie, że kultura dobywa się z wewnątrz i że najbardziej nawet materialne realizacje są wyrazem i przejawem ducha, który pracuje⁵⁴.

Podkreślano równocześnie: „Kultura to świat przeżyć. Źródło symboliki i zachowanego w pamięci obrazu, który wywarł wrażenie. To zbiór dorobku

49 R. Sulima, dz. cyt., s. 87.

50 Tamże, s. 88.

51 J. Machynia, *Przemysł ludowy – zbędny relikw czy skarb?*, KW 2015, nr 5, s. 5.

52 J. Miazek, *Od Redakcji*, KW 2015, nr 5, s. 3.

53 We wszystkich przytoczonych cytatach zachowano oryginalną pisownię.

54 M. Limanowski, *O istocie kultury*, KW 2015, nr 5, s. 20.

danej nacji”⁵⁵. Przytaczano również zapisy i ustalenia współczesne, jak choćby Konwencję UNESCO z 2003 r. w sprawie ochrony niematerialnego dziedzictwa kulturalnego⁵⁶, pisano o tym, w jakim stopniu i za pomocą jakich działań Polska wypełnia owe zalecenia⁵⁷. Zwracano uwagę i na to, by nie zapominać o korzeniach i źródłach, które tę kulturę kształtowały, podkreślając, że: „nawet w naszej kulturze pokutuje wiele pozostałości starych, przedchrześcijańskich jeszcze obyczajów. Pomimo upływu czasu i zmieniających się warunków życia w złagodzonej formie wciąż są obecne w ludzkiej naturze”⁵⁸.

Owe zwyczaje widoczne są zwłaszcza w kulturze ludowej. Pisano o niej w kontekście historycznym, sięgając do czasów, gdy była kulturą chłopską. Wiesław Myśliński przyznawał:

Jest to najważniejsza w moim przekonaniu kultura polska, najbardziej autentyczna, samodzielna, najmniej podległa różnym obcym wpływom i najbardziej uniwersalna. Kultura, której nadrzędną kategorią był ludzki los. [...] Kultura chłopaska odpowiadała na pytanie, jak żyć, gdy żyć się nie dawało⁵⁹.

Wskazywano, że kultura ludowa „jest zarazem rodzajem rodowodu kultury narodowej i wskazuje, z jakiego korzenia ona wyrosła, jakie soki były zaczynem jej rozwoju późniejszego”⁶⁰.

Zamieszczano jednak nie tylko teksty o wyraźnie afirmacyjnym wydźwięku na temat kultury ludowej, kultury wiejskiej. Z przymrużeniem oka, prowokacyjnie, pisała o niej na przykład Izabella Bukraba-Rylska⁶¹, przywołując opinie nie zawsze pochlebne, podkreślając jednocześnie, że poglądy na ten temat są efektem nie tyle złej woli, co raczej wynikają z ignorancji, polegającej na tym, że „wciąż z ogromną łatwością daje się obserwować skłonność do przypisywania zjawiskom i obiektom kultury ludowej pewnych cech czy

55 D. Galant, *Czy polska wieś ma swoją markę? Diagnoza współczesnej kultury wsi*, KW 2016, nr 10, s. 10.

56 J. Cicha-Kuczyńska, *Konwencja UNESCO 2003 w sprawie ochrony niematerialnego dziedzictwa kulturowego*, KW 2014, nr 2, s. 4–8.

57 Tamże, s. 9–11.

58 A. Krzemińska, *Tradycje i zwyczaje ludowe pradawnych kultur*, KW 2016, nr 8, s. 9.

59 W. Myśliński, *Rozważania o kulturze chłopskiej*, KW 2014, nr 1, s. 31.

60 F. Bujak, *Istota kultury ze szczególnym uwzględnieniem kultury wiejskiej w Polsce*, KW 2015, nr 6, s. 20.

61 I. Bukraba-Rylska, *O ludowej...*, s. 47–54.

znaczeń bez zadania sobie trudu uprzedniego rzetelnego zgłębiania jej rzeczywistych sensów”⁶².

A przecież, podobnie jak w innych dziedzinach życia, tak i w życiu wsi następują zmiany; wieś nie stanowi zupełnie odrębnego bytu, oderwanego od „reszty świata”. Czytelnik dowiadywał się, w jakim stopniu przemiany gospodarcze i społeczne wpływają na rozwój współczesnej polskiej wsi⁶³. Autorzy podkreślali wpływ techniki na życie ludzi na wsi:

Technika zmienia rolnicze obyczaje i tradycje, ale tak zmienia się całe społeczeństwo, nie tylko stan chłopski. Próbuje się opisać i zachować dawne wiejskie zwyczaje, nagrywamy pieśni tych, którzy jeszcze żyją, chcemy grać ludową muzykę. [...] Maszyny i elektronika wiele nam odebrały, ale też wiele pozwalają poznać i ocalić od zapomnienia. Jesteśmy świadomi tego, co tracimy, i właśnie dlatego daje to nadzieję na przyszłość⁶⁴.

A zatem, według autora, zmiany te nie są niczym złym, zaś tradycja i nowoczesność mogą ze sobą współistnieć, uzupełniać się nawzajem, zachowując w efekcie to, co najlepsze, odrzucając to, co złe.

Dużo miejsca na łamach magazynu poświęcano dawnym zwyczajom i obrzędom, wyjaśniając ich źródła i tłumacząc, w jaki sposób adaptowane są one do dzisiejszych czasów. Artykuły na ten temat drukowano zwłaszcza przed Świętami Wielkanocnymi i Bożym Narodzeniem⁶⁵:

Zwyczaje świąteczne w Polsce stanowią połączenie dawnej obrzędowości ludowej z liturgią Kościoła Katolickiego. Przeżycia wielkanocne odwołują się do naszej przedchrześcijańskiej cechy świętowania. Wkraczanie w czas świąteczny i wychodzenie z niego łączyło się z określonymi rytuałami końca i początku. [...] Wielkanoc to najbardziej radosne święto zarówno w kościelnym roku liturgicznym, jak i w obrzędowym kalendarzu wsi polskiej. W tradycji zachowało się wiele przedchrześcijańskich wierzeń i praktyk związanych z uroczystościami. [...] Święta Wielkanocne są

⁶² Tamże, s. 47.

⁶³ I. Bukraba-Rylska, *Wpływ przemian gospodarczych na procesy społeczne i kulturalne wsi*, KW 2014, nr 3, s. 9–15.

⁶⁴ R. Jęczeń, *Wpływ techniki na życie ludzi na wsi*, KW 2016, nr 10, s. 21.

⁶⁵ Zob. np.: D. Kamiński, *Zwyczaje Bożonarodzeniowe i Noworoczne na wsi i we dworze*, KW 2016, nr 11, s. 20–23; E. Czapska, *Wielkanoc w kalendarzu chrześcijańskim i ludowym*, KW 2016, nr 9, s. 58–59.

więc mieszańką rytuałów związaną z poszukiwaniem i porządkowaniem naszego miejsca w świecie, które pomagają nam dziś poczuć, że wszystko ma swój początek i koniec, a nadzieja jest wieczna, jak odradzająca się bez końca przyroda⁶⁶.

Krajobraz wiejski, przyroda, natura były niejednokrotnie tematem przewodnim artykułów. Podkreślano jej fenomen, a spokój i sielanka, które można było przeżywać na łonie natury, z dala od gwaru miasta, proponowane były jako rodzaj psychoterapii dla współczesnego, zabieganego człowieka⁶⁷. Swego rodzaju lekarstwem może być też, zdaniem redakcji, agroturystyka, jako jedna z form korzystania z wolnego czasu. Przekonywano, że Polska dysponuje dużym potencjałem w tym zakresie: „Składają się na ten potencjał urokliwe krajobrazy wód, lasów i pól, nieskażone powietrze, zachowane wartości tradycyjnej kultury we wszelkich jej przejawach”⁶⁸. Przypominano, że na wizerunek współczesnej wsi składa się również, często pomijana i przez to zapominana, sztuka ludowa ze wszelkimi jej postaciami: dziełami rękodzielnictwa ludowego i rzemiosła artystycznego. Żałowano, że w dzisiejszych czasach „w zaniku jest co najmniej połowa tradycyjnych rękodzieł, jak garncarstwo, kowalstwo, plecionkarstwo, zabawkarstwo, tkanina ludowa, tkanina żakardowa”⁶⁹.

Jak zatem wygląda rodzima rzeczywistość na polskiej wsi? Czy polska wieś ma swoją markę? – pytała Daria Galant i podkreślała, jak ważna jest promocja wartości, które są (pozytywnie) kojarzone z wsią: propagowanie jej walorów nie tylko w Polsce, ale i na świecie. Apelowwała: potrzebni są ludzie, oddani sercem kulturze wsi, znający się na niej i dysponujący możliwościami realizacji swych zamierzeń⁷⁰. Z takimi ludźmi przeprowadzano wywiady, w których odwoływano się nie tylko do podejmowanych w artykułach wartości, ale i prezentowano poglądy wybranych rozmówców na temat współczesnej wsi, prezentując ich dorobek w zakresie krzewienia kultury ludowej. Tym samym wywiady w pewnym sensie uzupełniały i rozwijały główne myśli podejmowane przez autorów artykułów.

66 E. Czapska, *Wielkanoc...*, s. 59.

67 D. Galant, *Folklor ludowy jako dawna forma psychoterapii*, KW 2016, nr 11, s. 15–19.

68 J. Machynia, *Na pograniczu gospodarki i kultury. Agroturystyka: prawdziwa czy fałszywa nadzieja?*, KW 2015, nr 6, s. 6.

69 J. Machynia, *Przemysł...*, s. 5.

70 D. Galant, *Folklor...*, s. 15–19.

„Szanujmy swoją tradycję, szanujmy swoją wieś”⁷¹. Wywiady

Wywiady stanowiły niezwykle istotny element w zawartości omawianego periodyku. Ogółem w badanym okresie wydrukowano ich 48, przeprowadzając rozmowy z 47 osobami⁷². Tabela poniżej obrazuje liczbę wywiadów zamieszczonych w poszczególnych numerach pisma:

TAB. 3 Liczba wywiadów, zamieszczonych na łamach „Kultury Wsi” w latach 2014–2016

Rok	Nr	Liczba wywiadów	
		wartość liczbowa	wartość procentowa
2014	1	4	8,3
	2	3	6,3
	3	11	22,9
2015	4	2	4,2
	5	4	8,3
	6	8	16,7
	7	4	8,3
	8	4	8,3
2016	9	4	8,3
	10	2	4,2
	11	2	4,2
Ogółem		48	100,0

Źródło: badania własne – „Kultura Wsi” 2014–2016.

Najwięcej (bo aż 11) wywiadów znalazło się w numerze 3 (2014), najmniej (bo tylko po 2) w numerach 4 (2015), 10 (2016) i 11 (2016). Rozmowy drukowano przede wszystkim w dwóch działach: *Ludzie* (25) oraz *Przemiany* (10), ale czytelnik mógł je również odnaleźć w ramach działów *Kultura a Państwo* (6), *Wydarzenia i informacje kulturalne* (6) i raz w obrębie działu *Twórczość* (1). Objętość wywiadów wynosiła średnio 5,5 strony, choć zdarzały się

⁷¹ Tytuł jednego z wywiadów. Zob.: KW 2016, nr 8, s. 19–23.

⁷² Dwukrotnie rozmawiano z A. Strugiem.

wyjątki, jak na przykład rozmowa ze Sławomirem Konarzewskim (13 stron)⁷³. Wywiad poprzedzony był zazwyczaj krótkim biogramem, opatrzonym zdjęciem danej osoby. Dobór rozmówców w pełni odpowiadał profilowi pisma, koncentrowano się bowiem na rozmowach z tymi, którzy bezpośrednio lub pośrednio związani byli z kulturą i folklorem wsi. Byli wśród nich między innymi: Andrzej Bieńkowski, Artur Bobiński, Jozsko Broda, Ernest Bryll, Wojciech J. Burszta, Marek Cieśliński, Elżbieta Dzikowska, Stefan Friedmann, Krzysztof Jurgiel, Sławomir Konarzewski, Bożena Lewandowska; Rafał Romanowski, Marek Sawicki, Andrzej Solarz, Adam Strug, Roman Świerzewski, Krzysztof Twardowski, Maciej Zarębski, Edmund Zieliński oraz Piotr Żuchowski. W rozmowach podkreślano, jak ważna jest świadomość tego, że kultura ludu jest w nas⁷⁴, bo przecież:

Nie rodzimy się w próżni. W procesie wychowania kształtujemy swoją tożsamość, nabywamy wiedzę, skąd pochodzimy, jakie wartości reprezentujemy. Tę wiedzę przekazuje nam rodzina, sąsiedzi, szkoła, Kościół. W ten sposób kształtuje się nasze przywiązanie do wartości narodowych, których kultura wiejska jest ważnym współczynnikiem⁷⁵.

Współczesny człowiek często o tym zapomina, niektórzy nie zdają sobie z tego sprawy, szczególnie, że „życie materialnych form kultury ludowej ugrzęzło na stoiskach w krakowskich Sukiennicach czy sklepach z pamiątkami w innych atrakcyjnych miejscach Polski”⁷⁶ i kojarzone jest przez pryzmat „cepelio-wskich” figurek. A przecież, jak przekonywano, kultura, w tym kultura ludowa, odgrywa olbrzymią rolę w rozwoju wsi⁷⁷, jest jednym z jej kół napędowych, podobnie jak zmiany technologiczne czy gospodarcze. Podkreślano, że „wsie tak samo jak miasta mają prawo do rozwoju”⁷⁸, że jest to proces naturalny, będący efektem zmian cywilizacyjnych, które zachodzą w całej współczesnej Europie⁷⁹. Wieś nie musi na tym tracić, bo przecież rozwój „na szczęście

⁷³ *Teatr zmienia każdego*, wywiad ze Sławomirem Konarzewskim, autorem scenariuszy i reżyserem monumentalnych misterii obrzędowych, KW 2014, nr 2, s. 12–24.

⁷⁴ *Kultura ludu jest w nas*, rozm. z E. Bryllem, KW 2015, nr 4, s. 9–12.

⁷⁵ *O wartościach kultury wsi*, rozm. z K. Jurgielem, KW 2016, nr 9, s. 6.

⁷⁶ Tamże, s. 7.

⁷⁷ *O roli kultury...*, s. 3–6.

⁷⁸ *Tradycja i nowoczesność*, rozm. z A. Struzikiem, KW 2016, nr 8, s. 126.

⁷⁹ *Muzyka odnaleziona*, rozm. z A. Bieńkowskim, KW 2016, nr 8, s. 30.

nie oznacza odejścia od tradycji⁸⁰, która jest nieodłącznym elementem kultury ludowej. Przekonywano, że można ją połączyć z nowoczesnością, tworząc tym samym nowy obraz wsi, atrakcyjny i odbiegający od szkodliwego dlań stereotypu. Dowodem na to, że nie tylko jest to możliwe, ale że tak się właśnie dzieje, potwierdzeniem sukcesu działań podejmowanych w tym kierunku może być fakt, że „mieszkańcy dużych miast coraz częściej przeprowadzają się właśnie na wieś. Szukają tam ciszy, spokoju i kontaktu z naturą”⁸¹. W odpowiedzi na pytanie, czy to miejski kaprys czy powrót do źródeł⁸², jeden z rozmówców stwierdził:

Negatywny obraz wsi polskiej powoli przechodzi do przeszłości. Polacy, gdy już otrzymali paszporty i mogą swobodnie poruszać się po świecie, zobaczyli, jak inne nacje z pieczołowitością odnoszą się do swojego kulturowego dziedzictwa, którego kultura wsi jest istotnym współczynnikiem. Te doświadczenia powoli zmieniają stosunek do wartości, które wykreowała kultura ludu⁸³.

Jednocześnie podkreślano, że polska wieś potrzebuje nowej polityki kulturalnej, w której dużą rolę do odegrania mają również dotychczasowi mieszkańcy miast, wybierający życie na wsi. Stają się oni stopniowo animatorami kultury w swojej nowej „małej ojczyźnie”, nierzadko występują o granty i dotacje na rozwój rozmaitych form działalności kulturalnej na wsi⁸⁴. Pisano o *Matecznikach Patriotyzmu i Kultury*, definiując je jako

miejsca, gdzie są ludzie, którym zależy na Polsce, dla których więcej znaczy być Polakiem, niż być człowiekiem świata wyłącznie. [...] Mateczniki [...] rodziły się w atmosferze troski o rozwój regionalistycznych działań na rzecz społeczeństwa lokalnego [...] [po to], aby uczynić polską wieś bardziej atrakcyjną⁸⁵.

80 *Tradycja...*, s. 126.

81 Tamże.

82 J. Machynia, *Miejski kaprys czy powrót do źródeł?* – wywiad z Rafałem Romanowskim, wiceministrem Rolnictwa i Rozwoju Wsi, KW 2016, nr 11, s. 6–8.

83 Tamże, s. 7.

84 *Czy polska wieś potrzebuje nowej polityki kulturalnej?*, rozm. z W. Bursztą, KW 2014, nr 1, s. 11.

85 T. Kołakowska, *O Matecznikach Patriotyzmu i Kultury*. Rozmowa z Maciejem Zarębskim, KW 2016, nr 11, s. 25.

Na łamach analizowanego magazynu pisano o ludziach, bez zaangażowania których zarówno funkcjonowanie owych „mateczników” byłoby niemożliwe, jak i niemożliwa byłaby jakakolwiek działalność na rzecz rozwoju kultury wsi.

„Profesor spod jabłoni”⁸⁶. Sylwetki

Na łamach prezentowanego pisma przedstawiono ogółem 21 sylwetek osób, które znacząco przysłużyły się rozwojowi kultury wsi. Wśród nich byli zarówno amatorzy, jak i zawodowi działacze oświatowi, także poeci i pisarze, muzycy, etnografowie, dyrektorzy ośrodków kulturalnych, a zatem animatorzy kultury w szerokim tego słowa znaczeniu.

Prezentacja wybranej osoby zajmowała od dwóch do ośmiu stron, opatrzonej zdjęciami. Teksty te drukowano w ramach takich działów jak *Ludzie* (4), *Rodem ze wsi* (4), *Twórczość* (4), *Z działalności i zasobów CBR* (4), *Studia i Materiały* (2), *Kultura a Państwo* (1), *Wydarzenia i informacje kulturalne* (1), *Pożegnania* (1). W większości przypadków przypomniano sylwetki tych, którzy już odeszli, przywołując ich życie i dorobek przy okazji organizowania przez CBR wystaw im poświęconych. Przywołując pamięć o zasłużonych dla polskiej wsi, jednocześnie promowano bibliotekę i jej działalność. Tak było na przykład w przypadku Tadeusza Daszewskiego (teoretyka i praktyka sadownictwa)⁸⁷, Adama Lorenta (pierwszego dyrektora naczelnego Lasów Państwowych)⁸⁸, Sławomira Miklaszewskiego (polskiego gleboznawcy)⁸⁹ czy Stefana Moszczeńskiego (jednego z najwybitniejszych polskich ekonomistów rolnych)⁹⁰. Rzadziej opisywano działalność osób żyjących. Pisano na przykład o Marianie Prokopie, etnografie, założycielu największego prywatnego Muzeum Polskiej Sztuki Ludowej, w którym zgromadził on „ponad dziesięć tysięcy eksponatów malarstwa, rzeźby, ceramiki, wycinanek, kowalstwa artystycznego, szopek Bożonarodzeniowych, a nawet pokaźną kolekcję kruchych z natury wielkanocnych pisanek”⁹¹.

⁸⁶ Tytuł jednej z publikacji. Zob.: L. Kaczanowski, *Profesor spod jabłoni*, KW 2015, nr 7, s. 67–74.

⁸⁷ D. Kamiński, *Tadeusz Daszewski – potentat sadownictwa z grójeckiego*, KW 2015, nr 7, s. 109–115.

⁸⁸ D. Kamiński, *Adam Lorent – pierwszy dyrektor naczelnego lasów państwowych*, KW 2014, nr 3, s. 105–110.

⁸⁹ D. Kamiński, *Sławomir Miklaszewski (1874–1949). Wybitny polski gleboznawca*, KW 2016, nr 8, s. 49–59.

⁹⁰ D. Kamiński, *Stefan Moszczeński – Twórca ekonometrii rolnej*, KW 2015, nr 6, s. 91–101.

⁹¹ L. Kaczanowski, *Strażnik kultury wsi*, KW 2015, nr 6, s. 40–46.

Teksty tego typu poprzedzano krótkim wstępem, w którym prezentowano biogram danej osoby, następnie obszerniej opisywano jej życie, zarówno prywatne, jak i zawodowe. Całość wzbogacona była za każdym razem zdjęciami. W publikacjach tych podkreślano szczególnie zasługi danej osoby dla rozwoju wsi polskiej. Temu służyły również liczne zapowiedzi i relacje z wydarzeń, związanych z wsią, drukowane w piśmie.

„Melodia serca”⁹². Zapowiedzi, relacje i recenzje

Na łamach omawianego magazynu zamieszczano także teksty o charakterze historycznym, teoretycznym czy refleksyjnym. Śledzono na bieżąco konkretne, praktyczne inicjatywy, podejmowane przez ludzi, którym bliska była kultura wsi. Przyglądano się zatem wydarzeniom, uroczystościom, wystawom, wernisażom, jubileuszom, konkursom, bezpośrednio lub pośrednio poświęconym lub związanym z wsią. Niekiedy informowano, że periodyk obejmował patronat medialny nad daną imprezą. Na łamach magazynu zamieszczono 58 tego typu tekstów, o charakterze zarówno zapowiedzi, jak i relacji czy sprawozdania⁹³. Pojawiały się one w ramach takich działów jak: *Informacje i zapowiedzi kulturalne*, *Konferencje naukowe*, *Tam byliśmy* (nast. *Tu byliśmy*), *Wydarzenia* (nast. *Wydarzenia i informacje kulturalne*, nast. *Zapowiedzi imprez kulturalnych*), *Z działalności i zasobów CBR*. Drukując zapowiedzi i relacje z imprez związanych z wsią, zarówno tych o charakterze kulturalnym, jak i naukowym, podkreślano jednocześnie dynamikę życia wsi. Bogactwo informacji na ten temat świadczyło nie tylko o dużym zaangażowaniu osób organizujących tego typu imprezy, ale i o różnorodności oraz pomysłowości w tym zakresie. Czytelnik z pewnością czuł się niejednokrotnie zdumiony tym, jak dużo inicjatyw podejmowanych jest w imię krzewienia kultury wsi, wiedzy na temat jej historii, tradycji, obyczajów i zwyczajów. Należy jednak żałować, że stosunkowo niewielki odbiór pisma powodował, że informacja na ten temat docierała do niewielkiego grona osób.

Najbardziej rozbudowany był dział *Wydarzenia i informacje kulturalne*, w którym jednorazowo pomieszczano informacje na temat wielu wydarzeń: średnio było to od 5 do 67 (sic!) wzmianek o różnych imprezach. Zapowiedzi szeregowano według porządku chronologicznego. W każdej z nich, o objętości średnio kilkudziesięciu zdań, podawano najpierw tytuł wybranego

⁹² Tytuł jednej z publikacji. Zob.: J. Machynia, *Melodia serca*, KW 2015, nr 7, s. 123.

⁹³ Należy zauważyć, że w jednej zapowiedzi zamieszczano informacje o wielu wydarzeniach.

wydarzenia, datę jego rozpoczęcia i zakończenia, następnie dane na temat organizatora, krótki opis imprezy, odsyłać do jej strony internetowej, a całość opatrywano kolorowym zdjęciem.

Warto zwrócić szczególną uwagę na wspomniany wyżej dział *Tu byliśmy*, w którym zamieszczano relacje z jednej, wybranej imprezy. Czytelnicy mogli na przykład dowiedzieć się, jak wyglądały uroczystości związane z odsłonięciem popiersia Władysława Stanisława Reymonta w Lipcach Reymontowskich⁹⁴, jak przebiegały „najbarwniejsze targi w Polsce”, czyli VIII Międzynarodowe Targi Turystyki Wiejskiej i Agroturystyki AGROTRAVEL⁹⁵ i X Świętokrzyski Jarmark Agroturystyczny w Tokarni⁹⁶, jak obchodzono jubileusz 25-lecia diecezji drohiczyńskiej w Drohiczynie⁹⁷. Promując lokalną działalność relacjonowano między innymi obchody 90-lecia Koła Gospodyń Wiejskich we wsi Wzdół Rządowy⁹⁸, pisano także o działalności Koła Gospodyń Wiejskich w Wiadrowie, podkreślając, że:

Na przestrzeni lat KGW [Koła Gospodyń Wiejskich] pielęgnowały polską tradycję i jednocześnie wywierały silny wpływ na rozwój polskiej wsi. [...] Coraz częściej kobiety, obserwując dorobek kulturowy, edukacyjny i społeczny swoich matek i babć, a także mając na uwadze potrzebę modernizacji i odnowy wsi wstępują do KGW lub zakładają nowe koła. [...] KGW reprezentują interesy i działają na rzecz poprawy sytuacji społeczno-zawodowej kobiet wiejskich, a program ich działalności wynika głównie z potrzeb kobiet i ich rodzin oraz potrzeb wsi i rolnictwa⁹⁹.

Baczenie śledzono również konkursy związane z promocją wsi. Opisywano uroczystą galę 40. edycji Nagrody im. Oskara Kolberga „Za zasługi dla kultury ludowej”¹⁰⁰, wręczenie nagród w 6. edycji Konkursu „Polska wieś – dziedzictwo i przyszłość”¹⁰¹, pisano o Ogólnopolskim Festiwalu Kapel i Śpiewaków

94 *Popiersie noblisty w Lipcach Reymontowskich*, KW 2016, nr 10, s. 100–101.

95 „*Najbarwniejsze targi w Polsce*”, KW 2016, nr 10, s. 98–99.

96 A. Szymańska, *X Świętokrzyski Jarmark Agroturystyczny w Tokarni*, KW 2015, nr 6, s. 108–113.

97 *Dni Podlasia i 25 lat diecezji drohiczyńskiej*, KW 2016, nr 10, s. 96–97.

98 *90 lat KGW we Wzdole Rządowym*, KW 2016, nr 10, s. 92–95.

99 A. Szymańska, *Z wizytą w Wiadrowie*, KW 2016, nr 8, s. 91.

100 KW 2016, nr 8, s. 72–73.

101 KW 2015, nr 6, s. 28.

Ludowych w Kazimierzu Dolnym¹⁰². Także w tym przypadku relacje urozmaicano barwnymi zdjęciami.

Zainteresowania naukowe redakcji znajdowały swój wyraz między innymi w zamieszczaniu zapowiedzi i relacji z konferencji naukowych, których tematyka oscylowała wokół problematyki związanej ze współczesną wsią. Dział *Konferencje naukowe* po raz pierwszy pojawił się w piśmie w numerze 8 (2016) i miał formułę podobną do *Wydarzeń i informacji kulturalnych*: analogicznie drukowano tytuł konferencji, podawano informacje o organizatorach, terminie i miejscu konferencji, nie zapomniano również o wskazaniu danych kontaktowych i krótkim streszczeniu głównych założeń planowanego spotkania.

W tym miejscu warto również choćby wspomnieć o jeszcze jednej formie promocji kultury wsi, podejmowanej przez redakcję. W ramach dwóch działów: *Przeglądy i recenzje* (2014, 2015) oraz *Nowości wydawnicze – Nabytki CBR* (2016) drukowano recenzje książek poświęconych wsi. W sumie zaproponowano czytelnikowi 43 tytuły. Tylko w 8 przypadkach (w początkowym okresie wydawania periodyku) recenzje posiadały swoje oddzielne tytuły, później zrezygnowano z tego elementu. Omówienia składały się z kilkudziesięciu zdań urozmaiconych kopią okładki prezentowanej książki. Podawano podstawowe dane bibliograficzne: nazwisko autora, tytuł książki, miejsce i rok jej wydania. Tylko w nielicznych przypadkach wskazano również wydawcę, pomijano objętość książki, jej cenę czy ISBN. Szczególnie brak informacji na temat kosztu nabycia danej pozycji był zastanawiający; wszak czytelnik z pewnością był zainteresowany tą informacją. Recenzja opierała się w zasadzie na streszczeniu głównego tematu książki i (co warto podkreślić: w każdym przypadku) pochlebnej ocenie. Proponowane tytuły w pełni odpowiadały profilowi pisma. Zachęcano na przykład do sięgnięcia po *Atlas Polskich Strojów Ludowych* (seria wydawnicza, Wrocław 1958–2014), *Nasz folklor ocalony* (Marek Borucki, Warszawa 2014), *Pasterstwo na Huculszczyźnie* (Janusz Gudowski, Warszawa 2015), *Opowieści soltysa* (Stefan Szot, Warszawa 2015). Proponowano również inne tytuły: *Kapliczki i krzyże przydrożne w Polsce* (Tomasz Czerwiński, Warszawa 2012), *Obyczajowość polską początku XXI wieku – przemiany, nowe trendy, zróżnicowania* (Jolanta Arcimowicz, Mariola Bieńko, Beata Łaciak, Warszawa 2015), *Polskie instrumenty ludowe* (Aneta I. Oborny, Warszawa 2015), *W kręgu polskiej tradycji i zwyczajowości* (pod red. Małgorzaty Dziury, Zdzisława Kupisińskiego, Franciszka M. Rosińskiego, Lublin 2016), *Wiejską turystykę kulturową* (Tadeusz Jędrysiak, Warszawa 2010).

102 KW 2014, nr 2, s. 132–136.

„Wieś, w której żyję”¹⁰³

Na koniec warto wspomnieć o inicjatywnie podjętej w 2014 r. przez redakcję pisma wspólnie z Centralną Biblioteką Rolniczą. W numerze 3 (2014) zaproponowano czytelnikom konkurs „Wieś, w której żyję”¹⁰⁴. Jego celem było przedstawienie, w formie wspomnień, przemian zachodzących w ciągu ostatnich 25 lat na polskiej wsi. Przewidziano trzy nagrody: za I miejsce autor miał otrzymać 5000 zł, za II lokatę 3000 zł i za III miejsce 2000 zł. Dla autorów pięciu kolejnych najlepszych prac przeznaczono nagrody książkowe. Wszystkie nadesłane wspomnienia miały być zarchiwizowane w zasobach CBR w Warszawie, a część wybranych prac obiecano wydrukować (w całości lub we fragmentach) na łamach omawianego magazynu. Na konkurs przysłano 150 propozycji. Jego wyniki wraz z protokołem posiedzenia jury zamieszczono w numerze 8 (2016). Zgodnie z obietnicą, w trzech kolejnych numerach magazynu drukowano nagrodzone wspomnienia¹⁰⁵. Poza przewidzianymi nagrodami przyznano również dwie nagrody specjalne: jedną za „szczególne walory historyczne” pracy, drugą za „autentyczność oddania istoty przemian”. Fundatorami nagród była Ludowa Spółdzielnia Wydawnicza, Muzeum Polskiego Ruchu Ludowego oraz Polskie Radio S.A.

Redakcja promowała kulturę wsi również poprzez zamieszczanie wierszy swoich czytelników oraz fragmentów wybranych książek (np. pamiętników) o tematyce wiejskiej.

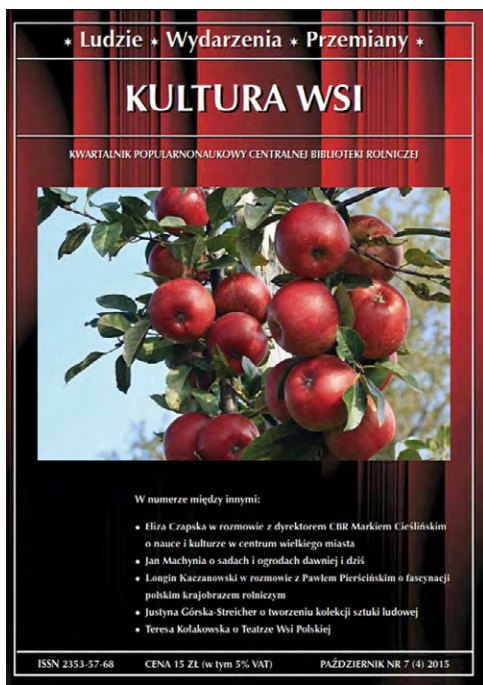
Jak wspomniano powyżej, omawiany magazyn wydawany był bardzo starannie pod względem edytorskim. Od numeru 9 (2016) niewielkiej zmianie uległa makietka pisma, zaczęto również stosować lepszej jakości papier. Przez cały badany okres większość tekstów, drukowanych czytelną czcionką, opatrzona była kolorowymi zdjęciami, tytuły były wyraźnie wyeksponowane, chociaż, co trzeba zaznaczyć, nie odznaczały się oryginalnością. Zaledwie kilka z nich spełniało swoją funkcję, czyli przykuwało uwagę odbiorcy¹⁰⁶: *Był taki teatr; Chciałbym pozostawić po sobie jakiś ślad; Ci, którzy trwają; Czas miniony w miniaturze; Dom z kulturą; Już tak nie będzie; Kiedy serca biją zgodnie;*

103 Tytuł konkursu, ogłoszonego przez redakcję „Kultury Wsi”.

104 KW 2014, nr 3, s. 170.

105 KW 2016, nr 8, s. 5.

106 Kolejno: „Kultura Wsi”: 2014, nr 1, s. 35; 2016, nr 10, s. 15; 2014, nr 1, s. 53; 2015, nr 5, s. 27; 2015, nr 7, s. 30; 2015, nr 7, s. 23; 2014, nr 1, s. 126; 2016, nr 11, s. 71; 2016, nr 10, s. 116; 2016, nr 9, s. 97; 2016, nr 9, s. 100; 2016, nr 8, s. 14; 2014, nr 1, s. 89; 2016, nr 10, s. 98; 2016, nr 11, s. 92; 2016, nr 11, s. 88; 2015, nr 7, s. 3; 2015, nr 4, s. 87.

IL. 1 Okładka „Kultury Wsi” 2015, nr 7
Źródło: <https://cbr.gov.pl/index.php/kwartalnik-kultura-wsi.html>

*Koryfeusz polskiej literatury; Lecą bo-
ciany; „Muszę pamiętać, że ja też je-
stem stąd”; My tu wszyscy na pany
zeszli; Od myszy do cesarza wszyscy
żyją z gospodarza; Piękna i tajemni-
cza; Życie na wsi, to opowiadać.*

Z pewnością walorem pisma były jego okładki. Żywe, radosne kolory miały odzwierciedlać ducha wsi: zmieniającej się tak, jak zmieniają się pory roku, a jednak zawsze barwnej, żywej. Korespondowały z motywem przewodnim pisma, którego redakcja dążyła do przedstawienia współczesnej polskiej wsi w innym świetle, niż zwykle jest postrzegana.

Świat gdzie indziej?¹⁰⁷

Na podstawie zebranego materiału można stwierdzić, że redakcja osiągnęła, choć w różnym stopniu, postawione przed sobą cele. Najslabiej prezentuje się chęć przedstawiania przemian zachodzących na polskiej wsi w świetle zmian, które miały miejsce w innych krajach. Podobnie nie do końca udało się redakcji urzeczywistnić zamierzenie, aby przywoływać zmieniający się wizerunek wsi w kontekście osiągnięć współczesnej cywilizacji. Jednak pozostałe założenia zrealizowano w sposób, który mógł zadowolić nawet najbardziej wymagającego czytelnika. Zaczynając od odwoływania się do przeszłości, podkreślania jej znaczenia, roli tradycji, zwyczajów i obrzędów, poprzez przywoływanie sylwetek ludzi związanych (zarówno dawniej, jak i dziś) z kulturą wsi, kończąc na przedstawianiu konkretnych, praktycznych działań ukazujących kulturę ludową, a podejmowanych zarówno przez entuzjastów, pasjonatów, jak i „zwykłych ludzi”, dla których wieś jest „małą ojczyzną”.

¹⁰⁷ Sparafrazowany cytat, zaczerpnięty z jednego z tekstów. Zob.: R. Sulima, dz. cyt., s. 86–88.

Na podstawie omówionych przykładów widać wyraźnie, że magazyn przez cały czas swej obecności na rynku prasowym w Polsce stanowił bogate źródło wiedzy o wsi polskiej, zarówno w odniesieniu do jej historii, jak i czasów współczesnych. Wiele poruszanych przez redakcję zagadnień i problemów może być z pewnością inspiracją dla każdego, kogo interesuje kultura ludowa i jej przejawy. Jednocześnie zawartość pisma służyła upowszechnianiu wiedzy, stanowiąc formę promocji wsi polskiej i niesionych przez nią wartości: zarówno tych związanych z tradycją, jak i tych, które są odzwierciedleniem obecnych przemian. Dobór tematów, forma ich prezentacji wyraźnie wskazują na starania redakcji, by zmienić w świadomości współczesnego społeczeństwa wizerunek wsi, często krzywdzący i nieprawdziwy, na pozytywny i optymistyczny. Przy całej jej odmienności, nie stoi już ona, jak dawniej, w opozycji do miasta. Miasto i wieś zdają się nawzajem uzupełniać; każde z nich wnosi specyficzne dla siebie wartości, które powinny być najpierw zauważone przez obie strony, a następnie należycie i sprawiedliwie docenione – taki wniosek można wysnuć na podstawie lektury magazynu.

Aby podkreślić walory, jakie niesie ze sobą wieś polska, sięgano po opinie ekspertów, autorytetów, nierzadko reprezentujących świat nauki, którzy swym nazwiskiem pomóc mieli w realizacji tego zadania. Podobnie forma niektórych tekstów (zwłaszcza części artykułów problemowych, w których stosowano powołania, przypisy i bibliografię załącznikową) wskazywała na chęć nie tylko podniesienia poziomu pisma, ale i mechanizm, który miał przekonać czytelnika, że redakcja w praktyce chce nadać magazynowi charakter popularnonaukowy. W ten sposób z jednej strony realizowano funkcje informacyjne, z drugiej – kulturalne i edukacyjne. Staranne przygotowanie tekstów pod względem edytorskim, dobry jakościowo papier, czytelna czcionka, liczne kolorowe zdjęcia również służyły temu celowi. Najślabiej reprezentowana była funkcja promocyjna, co wynikało przede wszystkim ze stosunkowo niewielkiego nakładu pisma.

Zatem czy periodyk można zaliczyć do grupy pism, o których wspomniano na początku? Wydaje się, że w największym stopniu, ze względu na wskazane wyżej cechy, pismo to odpowiada przywołanej wcześniej definicji I. Fiuta, odnoszącej się do pism społeczno-kulturalnych. Treści tu pomieszczone odzwierciedlały kulturę „małej ojczyzny”, promowały kulturę regionalną, a idea regionalizmu, szeroko rozumiana, widoczna była w każdym numerze pisma. W takim kontekście jest to również periodyk specjalny, ponieważ redakcja podejmowała problematykę zindywidualizowaną, przeznaczoną do wyraźnie określonego, stosunkowo wąskiego kręgu odbiorców. Tytuł można też zaliczyć do pism popularnonaukowych, jak chciała tego redakcja magazynu, podkreślając taki jego charakter w podtytule. Wspomniane powyżej działania wyraźnie o tym świadczą. Zatem założenia terminologiczne, wskazane na początku artykułu, zostały potwierdzone.

Z drugiej strony, należy zauważyć, że nieco rozwlekły język, niekiedy zbyt długie teksty, czasem o zacięciu moralizatorskim, a chwilami pompatycznym, mogły działać na odbiorcę w sposób nużący i zniechęcający. Nie wydaje się jednak, aby to właśnie było głównym czynnikiem, który spowodował upadek pisma. Należałoby upatrywać przyczyn tego faktu w problemach finansowych, wynikających z pewnością między innymi z niewielkiego nakładu pisma i jego małej widoczności na rynku prasowym w Polsce. Twarde prawa tegoż rynku odegrały tu z pewnością swoją rolę. Różnorodność tematów, mnogość działań podejmowanych przez redakcję na rzecz upowszechniania i rozwoju kultury wsi, kontekst etnograficzny, kulturoznawczy, historyczny czy naukowy pisma, z pewnością mogły zainteresować zarówno amatorów, jak i profesjonalistów, laików, jak i naukowców – czyli potencjalnych odbiorców magazynu. I to powinno gwarantować większe zainteresowanie wśród audytorium czytelniczego, a w efekcie przynieść zyski wydawcy. Jednak tak się nie stało. Można również wysunąć przypuszczenie, że konkurencja innych periodyków o podobnym charakterze¹⁰⁸ była przyczyną niepowodzenia „Kultury Wsi”. Aby jednoznacznie to stwierdzić, należałoby przeprowadzić stosowne badania, analizując i porównując pozostałe pisma z tej grupy¹⁰⁹. Jest to jednak temat na nowe już opracowanie. Być może, niniejszy artykuł stanie się inspiracją dla innych badaczy, a następnie przyczynkiem do wspomnianych analiz.

Świat wsi, dla niektórych „inny świat, świat gdzie indziej”¹¹⁰, tak różny od miasta, a jednocześnie tak doń podobny, wartu jest poznania i docenienia. Przecież:

Kultura w Polsce nie może być jednostronną. Wieś musi dać miastu zdrowie i tężyznę, miasto zaś wsi energię i prometejski demiurgizm. Musi być przenikanie nawzajem najlepszych esencji, miasto i wieś muszą w dopełnieniach dać nam rzeczy, których dusza polska łaknie¹¹¹.

108 Jakkolwiek nie to jest przedmiotem artykułu, należy jednak, gwoli porządku, wymienić te periodyki, które potencjalnie mogły zagrażać pozycji „Kultury Wsi”. W badanym okresie były to między innymi: „Etnografia Polska” (Warszawa, 1956–), „Konteksty. Polska Sztuka Ludowa” (Warszawa, 1947–), „Kwartalnik Historii Kultury Materialnej” (Warszawa, 1953–), „Twórczość Ludowa” (Lublin, 1986–), „Zeszyty Wiejskie” (Łódź, 1998–).

109 Niektóre z wymienionych tytułów zostały już opracowane. Zob. np.: A. Jackowski, „Konteksty. Polska Sztuka Ludowa”. *Pół wieku istnienia pisma*, „Konteksty. Polska Sztuka Ludowa” 1996, nr 1–2, s. 141–148.

110 Zob. R. Sulima, dz. cyt., s. 86–88.

111 M. Limanowski, dz. cyt., s. 27.

Bibliografia

Źródła drukowane

- Biłas A., *Swego nie znacie*, „Kultura Wsi” 2014, nr 1.
- Bukraba-Rylska I., *O kulturze ludowej – z różnych punktów widzenia*, „Kultura Wsi” 2014, nr 2.
- Bukraba-Rylska I., *Wpływ przemian gospodarczych na procesy społeczne i kulturalne wsi*, „Kultura Wsi” 2014, nr 3.
- Cicha-Kuczyńska J., *Konwencja UNESCO 2003 w sprawie ochrony niematerialnego dziedzictwa kulturowego*, „Kultura Wsi” 2014, nr 2.
- Czapska E., *Wielkanoc w kalendarzu chrześcijańskim i ludowym*, „Kultura Wsi” 2016, nr 9.
- Czapska E., *Zwyczaj Bożonarodzeniowe i Noworoczne na wsi i we dworze*, „Kultura Wsi” 2016, nr 11.
- Czy polska wieś potrzebuje nowej polityki kulturalnej?*, rozm. z W. Bursztą, „Kultura Wsi” 2014, nr 1.
- Galant D., *Czy polska wieś ma swoją markę? Diagnoza współczesnej kultury wsi*, „Kultura Wsi” 2016, nr 10.
- Galant D., *Folklor ludowy jako dawna forma psychoterapii*, „Kultura Wsi” 2016, nr 11.
- Grad J., *Niewolnictwo czy (tylko) poddaństwo chłopów polskich?*, „Kultura Wsi” 2015, nr 7.
- Jęczeń R., *Wpływ techniki na życie ludzi na wsi*, „Kultura Wsi” 2016, nr 10.
- Kaczanowski L., *Martyrologia mieszkańców wsi polskiej w okresie II wojny światowej*, „Kultura Wsi” 2016, nr 10.
- Kaczanowski L., *Strażnik kultury wsi*, „Kultura Wsi” 2015, nr 6.
- Kamiński D., *„Niepamięć” – pańszczyzna w świadomości współczesnego pokolenia*, „Kultura Wsi” 2015, nr 5.
- Kamiński D., *Adam Lorent – pierwszy dyrektor naczelny lasów państwowych*, „Kultura Wsi” 2014, nr 3.
- Kamiński D., *Sławomir Miklaszewski (1874-1949). Wybitny polski gleboznawca*, „Kultura Wsi” 2016, nr 8.
- Koziołek A., *Geneza polskiej prasy ludowej w zaborze rosyjskim*, „Wieś i Rolnictwo” 2019, nr 1.
- Krzemińska A., *Tradycje i zwyczaje ludowe pradawnych kultur*, „Kultura Wsi” 2016, nr 8.
- Kultura ludu jest w nas*, rozm. z E. Bryllem, „Kultura Wsi” 2015, nr 4.
- „Kultura Wsi” 2014, nr 2.
- „Kultura Wsi” 2014, nr 3.
- „Kultura Wsi” 2015, nr 6.
- „Kultura Wsi” 2015, nr 7.
- „Kultura Wsi” 2016, nr 8.
- „Kultura Wsi” 2016, nr 10.
- Machyńia J., *Melodia serca*, „Kultura Wsi” 2015, nr 7.

- Machynia J., *Na pograniczu gospodarki i kultury. Agroturystyka: prawdziwa czy fałszywa nadzieja?*, „Kultura Wsi” 2015, nr 6.
- Machynia J., *Przemysł ludowy – zbędny relikwiarz czy skarbiec?*, „Kultura Wsi” 2015, nr 5.
- Miażek R., *Od redakcji*, „Kultura Wsi” 2014, nr 1.
- Miażek R., *Od redakcji*, „Kultura Wsi” 2015, nr 5.
- Miejski kaprys czy powrót do źródeł?*, rozm. z R. Romanowskim, „Kultura Wsi” 2016, nr 11.
- Muzyka odnaleziona*, rozm. z A. Bienkowskim, „Kultura Wsi” 2016, nr 8.
- Myśliwski W., *Rozważania o kulturze chłopskiej*, „Kultura Wsi” 2014, nr 1.
- O Matecznikach Patriotyzmu i Kultury*, rozm. z M. Zarębskim, „Kultura Wsi” 2016, nr 11.
- O roli kultury w rozwoju wsi*, rozm. z dr. Markiem Sawickim, „Kultura Wsi” 2014, nr 1.
- O wartościach kultury wsi*, rozm. z K. Jurgielem, „Kultura Wsi” 2016, nr 9.
- Sulima R., oprac. J. Radziejewicz, *Společne wyobrażenia wsi na przełomie XX i XXI wieku*, „Kultura Wsi” 2015, nr 6.
- Szymańska A., *Z wizytą w Wiadrowie*, „Kultura Wsi” 2016, nr 8.
- Tradycja i nowoczesność*, rozm. z A. Struzikiem, „Kultura Wsi” 2016, nr 8.

Literatura

- Dzierżyńska J., *Częstochowskie współczesne czasopisma naukowe, fachowe, hobbystyczne i firmowe (1989–2007)*, „Rocznik Bibliologiczno-Prasoznawczy” 2010, t. 2.
- Encyklopedia wiedzy o prasie*, red. J. Maślanka, Wrocław–Warszawa–Kraków–Gdańsk 1976.
- Fiut I., *Pisma społeczno-kulturalne w latach 1989–2000*, „Zeszyty Prasoznawcze” 2000, nr 3–4.
- Jackowski A., *„Konteksty. Polska Sztuka Ludowa”: pół wieku istnienia pisma*, „Konteksty. Polska Sztuka Ludowa” 1996, nr 1–2.
- Pisarek W., *Analiza zawartości prasy*, Kraków 1983.
- Prasa polska 1864–1918*, pod red. J. Łojka, Warszawa 1976.
- Szocki J., *Polska prasa dla ludu i prasa ludowa w XIX i na początku XX wieku (do 1918 r.)*, „Zeszyty Prasoznawcze” 1995, nr 3–4.
- Turowska-Bar I., *Czasopisma o wsi i dla wsi*, Warszawa 1963.

Źródła internetowe

- <http://agro.icm.edu.pl/agro/about>
- <https://bn.org.pl>
- <https://cbr.gov.pl/index.php/kwartalnik-kultura-wsi.html>
- https://pl.wikipedia.org/wiki/Ryszard_Miażek
- <https://wszechnica.org.pl/wyklad/rozwoj-prasy-dla-ludu-w-xix-i-na-poczatku-xx-wieku/>